

С. Г. Онопрієнко,
аспірант

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

У статті на підставі аналізу категорій «інформаційна культура», «правова культура», «правосвідомість» та «інформаційна свідомість» здійснено розмежування останніх і визначено особливості їх взаємного впливу.

Ключові слова: інформаційна культура, правова культура, правосвідомість, інформаційна свідомість, інформація.

С. Г. Оноприенко

Особенности соотношения информационной и правовой культуры

В статье на основании анализа категорий «информационная культура», «правовая культура», «правосознание» и «информационная сознание» осуществлено разграничение последних и определены особенности их взаимного влияния.

Ключевые слова: информационная культура, правовая культура, правосознание, информационная сознание, информация.

S. Onoprienko

Features of the correlation of information and legal culture

The article based on an analysis of categories of «information culture», «legal culture», «sense of justice» and «information awareness» carried the distinction of the latter and defined the characteristics of their mutual influence.

Key words: information culture, legal culture, legal, information awareness, information.

Постановка проблеми та її актуальність.

Визначальний вплив інформаційної культури на успішність масштабних змін в системі організації органів державної влади та місцевого самоврядування обумовлюють необхідність детального вивчення її системного зв'язку з фундаментальними категоріями теорії права. Правосвідомість як сукупність ідей, цінностей, відношень та оцінок людини, які виникають під час її участі у правовідносинах, рефлексії правових явищ, досліджувалася у зв'язку з категорією «правова культура», однак її співвідношення з інформаційною культурою досліджено ще недостатньо. Вказане обумовлює актуальність цієї статті.

Метою написання статті є визначення взаємозв'язку між правовою та інформаційною культурою.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням правової культури приділялося багато місця у роботах Л. В. Губерського, Ю. Ю. Калиновського, С. С. Сливки, М. М. Цим-балюка, О. Ф. Скакун, та багатьох інших правознавців. Разом із тим категорія «інформаційна культура», розглянута у роботах І. В. Арістової, К. І. Белякова, В. М. Брижка, Н. Б. Новицької, В. С. Цимбалюка та інших науковців, є відносно новою для правової науки. Вказане обумовлює новизну обраної теми статті та необхідність більш детального дослідження вказаного феномену.

Виклад основного матеріалу. У роботах фахівців з теорії права правова культура тісно пов'язана з правосвідомістю. Так, на думку О. Ф. Скакун, правосвідомість – це система почуттєвих і мислених образів комунікативно-вольової спрямованості, через які відбувається безпосереднє і опосередковане сприйняття пра-

вової реальності – ставлення до чинного, минулого і бажаного права, до діяльності, пов'язаної з правом, до правових явищ та поведінки людей у сфері права. До її ознак автор відносить те, що вона є однією з форм суспільної свідомості; перебуває у взаємозв'язку з усіма її формами (політичною, етичною, філософською, релігійною та іншими свідомостями), які є предметом її відображення: випробовує їх вплив і здійснює на них свій вплив; є системою почуттєвих (психологічних) і мислених (ідеологічних) образів, що мають комунікативно-вольову спрямованість; по-в'язана зі знанням права, слугує підставою для розвитку права і праворозуміння; є однією з форм вираження правової культури і компонентом (загальним засобом) правової системи [1, с. 56]. Як можна побачити із наведеного визначення, правосвідомість виступає зовнішньою формою вираження правової культури, яка, у свою чергу, визначається О. Ф. Скакун як різновид і невід'ємна частина загальної культури, що становить систему духовних і матеріальних цінностей у правовій сфері, збережених, накопичених та розвинених суспільством завдяки постійному вдосконаленню заходів інформаційного, просвітницько-освітнього характеру з урахуванням загальнолюдських правових цінностей [1, с. 87]. Інформаційна складова трактується вченою як один з інструментальних заходів збереження, накопичення і розвитку цінностей правової сфери, отже, в даному контексті правосвідомість виступає як прояв, результат застосування вказаного інформаційного інструментарію під час сприйняття індивідом явищ правової реальності.

Н. Б. Новицька, досліджуючи інформаційну культуру в управлінській діяльності, визначає останню як систему базових компонентів культури суспільства, пов'язаних з інформатизацією управлінської діяльності, що включає культуру правил організації подання, сприймання та використання інформації, культуру правил суспільних відносин із використанням мережі Інтернет і культуру суспільних правовідносин із застосуванням нових комп'ютеризованих інформаційних технологій [2, с. 227]. Разом із тим зв'язок інформаційної культури з право-

свідомістю залишається поза межами наукових пошуків автора.

В. С. Цимбалюк вважає, що інформаційна культура – це якісна оцінка за певними критеріями (умовами) рівня функціонування структурних одиниць суспільства (окремих індивідів, підрозділів та конкретної соціальної системи в цілому, як сфери суспільних відносин) щодо скеровування технологічного забезпечення отримання, передачі, зберігання і використання інформації щодо досягнення узгоджених і визначених нормативно у суспільстві цілей, завдань, інтересів, потреб [3, с. 32]. Цей підхід, на нашу думку, є інструментально-технологічним, у ньому акцентується увага на процесах обігу інформації для поставлених цілей.

Найбільш імпонує нам підхід К. І. Беякова, який вважає, що інформаційна культура – це стан інформаційного спадку, який виражений в інформаційно-технологічних навичках (інформаційна грамотність), інформаційній свідомості, мисленні, всіх різновидах інформаційної діяльності, рівні правового регулювання сфери інформаційних відносин. [4, с. 143]. У свою чергу, інформаційна свідомість визнається первинним (основоположним елементом) побудови концепції інформаційного суспільства на усіх можливих рівнях [5, с. 118] і визначається як особлива форма суспільної свідомості, що є передумовою інформаційної діяльності та підставою виникнення й динаміки інформаційного суспільства і виявляється у ідеях, знаннях, доктринах, цінностях, емоціях, ставленні тощо стосовно інформації та інших інформаційних явищ [6, с. 121].

Таким чином, можна переконатися, що у правовій науці існує декілька категорій: «правова культура», «інформаційна культура», «правосвідомість» та «інформаційна свідомість». Розглянемо співвідношення між ними детальніше.

Правова культура як елемент загальної культури виступає однією із складових останньої, вони співвідносяться як частина і ціле. Разом з тим, правосвідомість є зовнішньою формою вираження правової культури, завдяки якій накопичені людством цінності правової сфери за до-

помогою механізму інтеріоризації відображаються на рівні свідомості конкретного індивіда. З іншого боку, інформаційна культура також є одним із елементів загальної культури, а інформаційна свідомість – відповідно, є суб'єктивним відображенням інформаційної культури індивіда. Однак вказане не означає відсутності горизонтальних зв'язків між право-свідомістю і інформаційною свідомістю, так само як і наявності особливого виду взаємодії між право-свідомістю та ін-формаційною культурою.

Це можна пояснити особливою роллю інформації для усвідомлення явищ правової дійсності. Як відомо, правові норми, так само як і правові концепції, ідеї, підходи, втілюються у вербальній формі. Поза вербальним контекстом норми права, чинні або ті, що пропонуються для закріплення в правових актах під час їх удосконалення, не існують. Теж саме стосується правових концепцій та ідей, уявлень про справедливість тощо, які, відповідно до розуміння природного права, виступають складовою права. Право завжди втілюється у слові, навіть на рівні суб'єктивного сприйняття. Як справедливо зауважує О. М. Балинська, тому таке велике значення має правова термінологія, точність правових дефініцій. Характеризуючи комунікацію права та право-сприймача, вона зазначає, що введення правових дефініцій у правове поле як певне функціональне середовище відбувається в результаті кому-нікативної (словесно-знакової) діяльності правотворця, а засвоєння дефініцій право-сприймачем – у результаті його розумової та мнемонічної (відтворюваної через пам'ять) діяльності, якій передують предметно-практична діяльність (набуття досвіду, формування правового світогляду та інше), що сприяє з'ясуванню ознак право-норми власне як комунікативної моделі [7, с. 98]. Додамо, що комунікативні процеси уявляють собою обмін інформацією, отже, на рівні правосвідомості відбувається аналіз певних явищ та процесів у їх зв'язку з певною правовою інформацією.

Висновки. Таким чином, індивід, ознакою якого є певний рівень інтеріоризації явищ правової реальності на рівні свідомості за допомогою широкого арсеналу способів і засобів отриман-

ня, накопичення та аналізу відомостей (інформаційних ресурсів), під час оцінювання нового правового явища (процесу) застосовує комплекс знань, вмінь та навичок для його аналізу і співвіднесення з тими цінностями, пріоритетами, уявленнями та підходами, які вже сформувалися у нього на попередніх етапах розвитку. Без наявності притаманних інформаційній культурі елементів, зокрема, вміння отримувати з різноманітних джерел, аналізувати певні відомості, робити з них висновки, структурувати отриману інформацію, сформувати правосвідомість неможливо. Тому інформаційна культура, виступаючи одночасно одним із видів загальної культури, поряд з правовою, не є автономною, ізольованою по відношенню до правосвідомості, вона виступає передумовою розвитку останньої, і, одночасно, засобом її формування. Разом з тим не можна стверджувати, що високий рівень інформаційної культури детермінує високий рівень правосвідомості. На жаль, досконале володіння надбаннями інформаційної культури людства може поєднуватися з високим рівнем правового нігілізму, тобто первинними у даному випадку є ціннісні орієнтації особистості. Разом з тим досягнення високого рівня правової культури без високого рівня інформаційної культури неможливо, як нам уявляється, оскільки індивід має переробити значний обсяг правової інформації, постійно стежити за змінами правової реальності, для чого він має володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками, які характеризують його інформаційну компетентність.

Література

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. / О. Ф. Скакун. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.
2. Новицька Н. Б. Критерії становлення і формування інформаційної культури в Україні / Н. Б. Новицька // Науковий вісник НА ДПС України. – 2004. – № 5 (27). – С. 226-231.
3. Цимбалюк В. Проблеми формування інституту інформаційної культури в теорії інформаційного права України / В. Цимбалюк // Правова інформатика. – 2003. – № 1. – С. 31-36.

4. *Беляков К. І.* Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення [текст]: монографія / К. І. Беляков. – К.: КВІЦ, 2008. – 576 с.

5. *Колодюк А. В.* Інформаційне суспільство: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / А. В. Колодюк. – К., 2005. – 234 с.

6. *Селезньова О. М.* Аналіз явища інформаційної свідомості з позиції інформаційного права / О. М. Селезньова // Наука і правоохорона. – 2015. – № 2. – С. 110-115.

7. *Балинська О. М.* Семіотика права: монографія / О. М. Балинська. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 408 с.

References

1. *Skakun O. F.* Teorija derzhavy i prava: pidruch. / O. F. Skakun. – H.: Konsum, 2001. – 656 s.

2. *Novyc'ka N. B.* Kryterii' stanovlennja i formuvannja informacijnoi' kul'tury v Ukraini' / N. B. Novyc'ka // Naukovyj visnyk NA DPS Ukrainy. – 2004. – № 5 (27). – S. 226-231.

3. *Cymbaljuk V.* Problemy formuvannja instytutu informacijnoi' kul'tury v teorii' informacijnogo prava Ukrainy / V. Cymbaljuk // Pravova informatyka. – 2003. – № 1. – S. 31-36.

4. *Bjeljakov K. I.* Informatyzacija v Ukraini: problemy organizacijnogo, pravovogo ta naukovogo zabezpečennja [tekst]: monografija / K. I. Bjeljakov. – K.: KVIC, 2008. – 576 s.

5. *Kolodjuk A. V.* Informacijne suspil'stvo: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.03 / A. V. Kolodjuk. – K., 2005. – 234 s.

6. *Selez'nova O. M.* Analiz javyshha informacijnoi' svidomosti z pozycii' informacijnogo prava / O. M. Selez'nova // Nauka i pravoochorona. – 2015. – № 2. – S. 110-115.

7. *Balyns'ka O. M.* Semiotyka prava: monografija / O. M. Balyns'ka. – L'viv: L'vDUVS, 2013. – 408 s.